

BENEDIKT VELS

KRAJ
SAMOČE

Preveo s nemačkog
Nebojša Barać

■ Laguna ■

Naslov originala

Benedict Wells

VOM ENDE DER EINSAMKEIT

Copyright © 2016, Diogenes Verlag AG Zürich
All rights reserved

Translation copyright © za srpsko izdanje 2018, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za moju sestru

*Približi stolicu
do ivice ponora,
tada ću ti ispričati svoju priču.*

F. Skot Ficdžerald

PRVI DEO

O davno sam upoznao smrt, a sada je i smrt upoznala mene.

Oprezno otvaram oči, trepćem nekoliko puta. Lagano nestaje mrak. Prazna prostorija, obasjana samo zelenim i crvenim svetlucanjem malih uređaja i svetlosnim zrakom koji se probija kroz odškrinuta vrata. Noćna tišina bolnice.

Imam utisak da sam se probudio iz sna koji je trajao danima. Tup, topao bol u desnoj nozi, stomaku, grudima. Tiho brujanje u glavi postaje sve snažnije. Polako naslućujem šta se dogodilo.

Preživio sam.

Iskrsavaju slike. Kako na motociklu odlazim iz grada, ubrzavam, preda mnom krivina. Kako točkovi više ne prijanjaju za asfalt, vidim kako se približavam drvetu, uzaludno pokušavam da ga zaobiđem, zatvaram oči...

Šta me je spaslo?

Trudim se da bacim pogled dole ka ostatku svog tela. Kragna za vratni deo kičme, desna noga nepomična,

verovatno zbog gipsa, ključna kost previjena. Pre nesreće bio sam u dobrom fizičkom stanju, za svoje godine čak odličnom. Možda mi je to pomoglo.

Pre nesreće... zar se tada nije dogodilo još nešto? Međutim, ne želim da se prisećam, radije razmišljam o danu kada sam učio decu da bacaju kamen po površini vode i prave žabice. O bratovim rukama koje mlate naokolo dok se o nečemu raspravlja sa mnom. O putovanju u Italiju sa mojom suprugom i kako smo ranom zorom šetali uvalom Amalfijske obale dok je oko nas svitalo, a more nežno i penušavo udaralo o stene...

Tonem u polusan. U snu stojimo na terasi. Gleda me prodorno u oči, kao da me je prozrela. Bradom pokazuje ka dvorištu u kojem se naša deca upravo igraju sa dečakom iz komšiluka. Dok se naša kćerka hrabro penje na zid, naš sin stoji sa strane i samo posmatra ostalu decu.

„To je nasledio od tebe“, kaže ona.

Čujem je kako se smeje i hvatam je za ruku...

Nešto pišti u nekoliko navrata. Bolničar pričvršćuje novu bocu sa infuzijom. Još uvek je mrkli mrak. *Septembar 2014*, piše na zidnom kalendaru. Pokušavam da se uspravim.

„Koji je danas dan?“, glas mi zvuči nekako strano.

„Sreda“, kaže bolničar. „Bili ste dva dana u komi.“

Imam utisak da govori o nekoj drugoj osobi.

„Kako se osećate?“

Ponovo se naslanjam na jastuk. „Pomalo mi se vrti u glavi.“

„To je sasvim prirodno.“

„Kada ću moći da vidim decu?“

„Obavestićemo ujutru vašu porodicu.“ Bolničar odlazi do vrata, tamo kratko zastaje. „Ako vam nešto treba, pozovnite. Uskoro će dežurna lekarka doći da vas pregleda.“

Pošto ništa nisam odgovorio, izašao je iz sobe.

Šta je zaslužno za to da neki život postane takav kakav je?

U tišini mogu da čujem svaku misao i najednom se sasvim razbuđujem. Polako se prisećam svakog razdoblja svog života. Iskrsavaju lica za koja sam bio ubeđen da sam ih odavno zaboravio, vidim sebe kao mladića na sportskom terenu u internatu i crveno svetlo u svojoj mračnoj komori u Hamburgu. Isprva su sećanja vrlo bleđa, ali u satima koji slede sve su jasnija. Moje misli hitaju sve dalje u prošlost sve dok naposletku nisu stigle do katastrofe koja je bacala senku nad mojim detinjstvom.

Podvodne struje
(1980)

Kada sam imao sedam godina, moja porodica je bila na odmoru u južnoj Francuskoj. Moj otac, Stefan Moro, bio je poreklom iz Berdijaka, jednog sela kod Monpeljea. Hiljadu i sto stanovnika, jedna pekara, jedna pivnica, dva vinogradarska gazdinstva, jedna stolarska radnja i jedan fudbalski tim. Išli smo u posetu našoj baki, koja tih poslednjih godina svog života više nije napuštala to mestašće.

Kao i za vreme svih dužih vožnji automobilom, otac je nosio staru, svetlosmeđu kožnu jaknu, a u ustima mu se nalazila lula. Naša majka, koja je veći deo puta kunjala, pustila je kasetu sa pesmama Bitlsa. Okrenula se ka meni.

„Za tebe, Žile.“

Paperback Writer, bila je to tada moja omiljena pesma. Sedeo sam iza nje i pevušio. Moji brat i sestra bili su bučniji od pesme. Sestra je povukla brata za uvo. Martin, kojeg smo mi zvali skraćeno „Marti“, vrisnuo je i požalio se roditeljima.

„Glupa tužibabo.“ Liz ga je ponovo povukla za uvo.

Svađa se zahuktavala sve dok se majka nije okrenula i pogledala ih. Njen pogled bio je pravo remek-delo. U njemu se videlo da ima razumevanja i za Martija, koji je morao da izađe na kraj sa svojom podmuklom sestrom, a i za Liz, koja je morala da se nosi sa bratom koji joj je išao na živce, ali pre svega je govorio da je svaka svađa besmislena i pritom je čak nagoveštavao da bi deca, ako budu dobra, na sledećoj benzinskoj stanici mogla da dobiju sladoled. Moji brat i sestra odmah su ostavili jedno drugo na miru.

„Zašto svake godine moramo da putujemo kod babe?“, pitao je Marti. „Zašto ne možemo nekada da odemo u Italiju?“

„Zato što tako treba da bude. I zato što se *mami* raduje vašoj poseti“, rekao je otac na francuskom i pritom mu pogled nije skretao sa puta.

„Nije istina. Uopšte nas ne voli.“

„Osim toga, čudno zaudara“, rekla je Liz. „Na stari nameštaj.“

„Ne, zaudara na buđav podrum“, dodao je moj brat.

„Nemojte da govorite tako o svojoj *mami!*“ Otac je upravo prošao kroz kružni tok.

Gledao sam kroz prozor. U daljini sam video grmove timijana, garige i pogrbljene hrastove. Vazduh u Francuskoj mirisao je snažnije, boje su bile jarkije nego kod kuće. Gurnuo sam ruku u džep i igrao se sa svojim metalnim francima koji su mi ostali od prošle godine.

Predveče smo stigli u Berdijak. To mestašće me je, unazad posmatrano, uvek podsećalo na nekakvog namrgođenog, ali u suštini milog starca koji kunja po ceo dan.

Kao u mnogim drugim oblastima Langdoka i tu su kuće bile sagrađene od peščanika, imale su jednostavne drvene žaluzine i crvenkaste, trošne crepove okupane mekom svetlošću sunca na zalasku.

Šljunak je zaškripao pod točkovima kada se karavan zaustavio pred kućom na kraju ulice Le Gof. Ta kuća odisala je nečim sablasnim, spoljašnju fasadu prekrivao je bršljan, a krov je bio na ivici raspadanja.

Prvo je izašao naš otac i hitrim koracima odskakutao ka kapiji. To su tada sigurno bile „njegove godine“, kako se to ponekad kaže. U svojoj trideset i nekoj još uvek je imao gustu, crnu kosu i svakome je pristupao s predusretljivom ljubaznošću. Često sam posmatrao kako se komšije i kolege okupljaju oko njega i opčinjeno slušaju njegova izlaganja. Tajna je bila pohranjena u njegovom glasu; bio je blag, ne suviše dubok, naglasak samo nagovešten, poput nevidljivog lasa obmotavao je svoje slušaoce i tako ih privlačio k sebi. Radio je kao poreski inspektor i bio je veoma cenjen zbog svoje stručnosti, ali njemu je najvažnija bila porodica. Svake nedelje kuvao je za sve nas, uvek je imao vremena za nas decu, a njegov mladalački osmeh neprestano je odisao vedrinom. Kada sam kasnije gledao njegove slike, mogao sam, doduše, da prepoznam kako već tada nešto nije bilo u redu. Njegove oči. U njima se skrivala iskra bola, možda čak straha.

Naša baba pojavila se na kapiji. Usta su joj bila iskošena i skoro kao da nije htela ni da pogleda svog sina, kao da ju je sramota zbog nečega. Zagrlili su se.

Mi, deca, posmatrali smo taj prizor iz kola. Pričalo se da je naša baka u mladosti bila izuzetna plivačica i da je bila omiljena u celom selu. Od tada je sigurno prošlo sto

godina. Ruke su joj delovale krhko, glava joj je bila naborana kao kod kornjače, a buku koju su proizvodili njeni unuci kao da gotovo uopšte više nije mogla da podnese. Mi, deca, plašili smo se i nje i sumorne kuće sa staromodnim tapetama, kao i gvozdениh kreveta. Prava je zagonetka zašto je naš otac svakog leta želeo da dođe ovamo. „Čini se da je svake godine morao da se vraća na mesto gde je doživio svoja najveća poniženja“, rekao je Marti kasnije jednom prilikom.

Ali sećam se i jutarnjeg mirisa kafe. Sunčevih zraka na podnim pločicama dnevne sobe. Tihog zveckanja u kuhinji dok su brat i sestra uzimali pribor za jelo. Moj otac bio je udubljen u svoje novine, majka je kovala planove za sve što treba da bude urađeno tog dana. Zatim su sledili obilasci pećina, vožnje biciklom ili partija boćanja u parku.

Svake godine krajem avgusta u Berdijaku se održavala svetkovina posvećena vinu. Uveče je svirao orkestarčić, kuće su bile ukrašene lampionima i girlandama, a miris ribe sa roštilja širio se ulicama. Sestra, brat i ja sedeli smo na velikom stepeništu ispred opštinske zgrade i posmatrali kako odrasli plešu dole na seoskom trgu. U mojoj ruci nalazio se foto-aparat koji mi je otac poverio. Težak i skup *mamijin* model; dobio sam zadatak da fotografišem slavlje. Osećao sam se počastvovano, naš otac inače nikome nije davao svoje foto-aparate. Ponosno sam napravio nekoliko slika dok je elegantno našu majku vrteo po plešnom podijumu.

„Tata je dobar plesač“, rekla je Liz stručno.

Moja sestra je imala jedanaest godina, bila je prava devojčica sa plavim kovrdžama. Već tada je bolovala od onoga što smo brat i ja nazivali „pozorišna bolest“; Liz se

u svakom trenutku ponašala kao da stoji na pozornici. Blistala je kao da je nekoliko reflektora uvek usmereno ka njoj i govorila je tako glasno i jasno da bi čak i ljudi u poslednjim redovima bez teškoća mogli da je čuju. Pred nepoznatima je volela da se ponaša starmalo, ali istina je bila da je tek nedavno prerasla svoju fazu princeze. Moja sestra je crtala i pevala, volela je da se igra napolju sa komšijskom decom, ponekad je želela da postane izumiteljka, a ponekad je sanjala o tome da postane vilenjak i neprestano je izgledalo kao da se u njenoj glavi istovremeno motaju hiljade misli.

Tada se većina devojčica podsmevala Liz. Često sam svedočio kako majka sedi sa njom u sobi i pokušava da je uteši nakon što su je učenice iz razreda ponovo zadirkivale ili joj sakrile torbu. U takvim prilikama sam i ja uvek smeo da uđem u Lizinu sobu. Tada bi me čvrsto grlila, osećao sam njen vrelo dah na koži i ona bi mi još jednom ispričala sve ono što je već ispričala i majci, verovatno čak i više. Neopisivo sam voleo svoju sestru, a to se nije promenilo ni kada me je, mnogo godina kasnije, ostavila na cedilu.

* * *

Nakon ponoći još uvek je nad selom lebdela neka vlažna sparina. Muškarci i žene koji su još plesali na trgu – naši roditelji su bili među njima – menjali su partnere posle svake pesme. Napravio sam još jednu fotografiju iako sam jedva držao *mamiju*.

„Dodaj mi aparat“, rekao je moj brat.

„Ne, tata ga je dao meni. Poverio mi ga je, moram da pazim na njega.“

„Samo kratko, želim da uslikam fotografiju. Ti to ionako ne umeš.“

Marti mu je istrгнуo aparat iz ruke.

„Nemoj da budeš tako kvaran prema njemu“, rekla je Liz. „Tako se radovao što ga je dobio.“

„Jeste, ali njegove fotografije su sranje, ne ume da podesi osvetljenje.“

„Kakav si ti pametnjaković, nije ni čudo što se niko ne druži sa tobom.“

Marti je napravio nekoliko slika. Bio je srednje dete. Imao je deset godina, tamnu kosu, bledunjavo, neupadljivo lice i nosio je naočare. Dok smo Liz i ja sasvim nedvosmisleno ličili na roditelje, on spolja nije imao ništa zajedničko sa njima. Marti kao da je došao iz nekog niotkuda, kao tuđin koji je živeo sa nama. Nimalo ga nisam voleo. U filmovima koje sam gledao starija braća su uvek bila herojski dečaci koji se zalažu za svoje mlađe braću i sestre. Dok je moj brat bio samotnjak, koji je po ceo dan sedeo u svojoj sobi kako bi se igrao sa svojom kolonijom mrava ili istraživao uzorke krvi seciranih guštera i miševa – njegove zalihe mrtvih životinjica bile su neiscrpne. Liz ga je nedavno nazvala „odvratnom nakazom“, a to je prilično precizan opis.

Sa tog raspusta u Francuskoj mi je, pored dramatičnog događaja, na kraju ostalo u sećanju samo nekoliko nepovezanih slika. Doduše, još uvek se dobro sećam kako smo nas troje na toj proslavi posmatrali francusku decu dok su na trgu igrala fudbal i kako nas je obuzeo osećaj da smo stranci. Sve troje rođeni smo u Minhenu i osećali smo se kao Nemci. Kod nas, izuzev određenih jela, nije bilo ničega što bi ukazivalo na naše francuske korene, a

i izuzetno retko smo pričali na francuskom. Pritom su se naši roditelji upoznali u Monpeljeu. Moj otac se posle školovanja preselio tamo zato što je želeo da pobjegne od svoje porodice. A moja majka se odselila tamo zato što je volela Francusku. (I zato što je želela da pobjegne od svoje porodice.) Kada su naši roditelji pričali o tim vremenima, uglavnom su pominjali večeri kada su išli u bioskop i kada je moja majka svirala gitaru, govorili su o prvom susretu na studentskoj žurci kod jednog zajedničkog prijatelja ili kako su se njih dvoje – tada je moja majka već bila trudna – zajedno preselili u Minhen. Nakon takvih priča brat, sestra i ja uglavnom smo imali osećaj da poznajemo svoje roditelje. A kasnije, kada ih više nije bilo, morali smo da ustanovimo kako o njima ne znamo ništa, baš ništa.

* * *

Krenuli smo u šetnju, ali dok smo se spremali, otac nije hteo da nam oda kuda idemo, a ni usput nije izgovorio skoro nijednu reč. Nas petoro peli smo se na neko brdo i ubrzo smo došli do ruba šume. Otac je zastao ispred jednog ogromnog hrasta na vrhu brda.

„Vidite li šta je ovde urezano?“, pitao je i pritom je delovao odsutno.

„*L'arbre d'Eric*“, pročitala je Liz. „Erikovo drvo.“

Osmotрили smo hrast. „Neko je odsekao granu.“ Marti je pokazao ka oblom, kvrgavom ispupčenju na drvetu.

„Da, istina“, promrmljao je otac.

Brat, sestra i ja nikada nismo upoznali strica Erika, rečeno nam je da je poginuo pre mnogo godina.

„Zašto se drvo zove tako?“, pitala je Liz.

Očevo lice se razvedrilo. „Zato što je moj brat kraj ovog drveta zavodio devojke. Doveo bi ih ovamo, seli bi na klupu, posmatrali dolinu, odrecitovao bi im nekoliko pesama, a potom bi ih poljubio.“

„Pesme?“, pitao je Marti. „I to je delovalo?“

„Svaki put. I zato je neki šaljivdžija urezao nožem ove reči u koru drveta.“

Zagledao se u hladno jutarnje plavetnilo neba, a majka se naslonila na njega. Ja sam posmatrao drvo i u sebi sam tiho ponavljao: *L'arbre d'Eric*.

* * *

A onda se raspust približio kraju, samo još jedan izlet. Prethodne noći ponovo je padala kiša, debele kapljice rose svetlucale su na lišću, moju kožu obujmljivao je svež jutarnji vazduh. Kao i uvek kada sam ustajao rano, imao sam prekrasan utisak da dan pripada meni. Pre nekoliko dana upoznao sam jednu devojčicu u selu, Ludivinu, i pomenuo sam je majci. Otac je, kao i svaki put na kraju raspusta provedenog u Francuskoj, osećao olakšanje što se sve to završilo do sledeće godine. Ponekad bi zastao da napravi fotografiju i pritom je neprestano zviždukao. Liz je već otišla daleko ispred nas, a Marti se, kao i uvek poslednji, vukao pozadi, skoro uvek smo morali da čekamo na njega.

U šumi smo naišli na reku prepunu oblog kamenja preko koje je, umesto mosta, bilo položeno deblo. Pošto smo ionako morali da pređemo na drugu stranu, brat, sestra i ja pitali smo smemo li da pređemo preko njega.

Otac je nagazio na njega kako bi proverio da li stoji čvrsto. „Moglo bi da bude opasno“, rekao je. „Ja sasvim sigurno ne želim da pređem preko njega.“

I mi smo skočili na deblo. Tek nam je tada postalo jasno kolika je dubina ispod nas, kako je klizava bila kora i koliko je kamenita i široka bila reka. Trebalo je preći nekih desetak metara, a ako bi se neko okliznuo i pao, sigurno bi se povredio.

„Tamo dalje je ionako most“, rekla je Liz. Iako je inače sve volela da proba – ovog puta se nije usudila te je produžila, a brat je pošao za njom. Samo sam ja ostao. Tada nisam znao za strah, a i prošlo je svega nekoliko meseci otkako sam jedini iz razreda imao dovoljno hrabrosti da se spustim biciklom niz jednu strmu padinu. Posle nekoliko metara izgubio sam kontrolu, prevrnuo se i slomio ruku. Međutim, čim sam se otarasio gipsa i oporavio od preloma, već sam potražio sledeću pustolovinu.

Još uvek sam zurio u deblo koje se nalazilo preda mnom, nisam mnogo razmišljao već sam samo nastavio korak po korak.

„Poludeo si“, viknuo je Marti, ali ja ga nisam slušao.

U jednom trenutku zamalo sam se okliznuo, a kada sam ispod debela video reku prepunu kamenja, zavrtelo mi se u glavi, ali tada sam već prevalio polovinu. Srce mi je ubrzano bubnjalo, pretrčao sam poslednja dva metra i srećno stigao na drugu stranu. Osetio sam olakšanje te sam podigao ruke uvis. Moja porodica je sve do mosta koračala levom stranom reke, jedino sam ja išao desnom stranom, povremeno bih pogledao ka njima i iskezio se. Nikada ranije nisam bio tako ponosan.

* * *

Reka je vodila izvan šume. Postajala je sve šira i tekla je sve brže, kiša prethodnih dana podigla joj je vodostaj. Obala je bila blatnjava i klizava, a jedan znak upozoravao je šetače da se ne približavaju previše.

„Ko upadne u nju, sigurno se utapa.“ Marti je posmatrao kako voda besni.

„Nadam se da ćeš pljusnuti unutra, tako ćemo te se napokon otarasiti“, rekla je Liz.

Pokušao je da je šutne, ali ona je bila spretna i zato se sasvim opušteno i kao da se podrazumeva privila uz majku.

„Jesi li bila bezobrazna?“, pitala je majka. „Izgleda da ćemo morati da te ostavimo ovde kod bake.“

„Ne“, rekla je Liz i pritom se delimično pretvarala, a delimično je bila istinski preneražena. „Molim te, nemojte.“

„Nažalost, ne ostavljaš mi nikakav izbor. Baka će dobro paziti na tebe.“ Odglumila je bakin srdit pogled, a Liz se nasmejala.

Naša majka je sasvim nedvosmisleno bila zvezda naše porodice, makar za nas decu. Bila je privlačna i graciozna, imala je prijatelje po celom Minhenu i pravila je proslave na koje su dolazili i poznati umetnici, muzičari i pozorišni glumci koje je upoznala bogzna gde. Uostalom, kada je opisujem kao „privlačnu“ i „gracioznu“ ženu, to je još i žestoko ublaženo u odnosu na stvarnost. To su skromni pridevi koji ni u nagoveštaju ne mogu da dočaraju ono što smo osećali zato što je, sticajem okolnosti, naša majka bila mešavina Grejs Keli i Ingrid Bergman. Nama deci bilo je neshvatljivo to što nije vodila život čuvene glumice, već je bila obična nastavnica. Svoje kućne obaveze često je

prihvatala sa vedrim smeškom i ljubavlju i tek mi je kasnije postalo jasno da se sigurno osećala veoma neispunjeno.

Predahnuli smo na jednoj livadi pored obale reke. Otac je napunio lulu, jeli smo bagete sa šunkom koje smo ponesli sa sobom. Kasnije je majka odsvirala na gitari nekoliko pesama Žilbera Bekoa.

Dok su ona i otac pevali uz muziku, Marti je kolutao očima. „Molim vas, prestanite. Sramota me je.“

„Ali ovde nema nikoga“, rekla je naša majka.

„Ima, oni tamo!“

Brat je pokazao ka obali preko puta gde se upravo smestila neka porodica. Deca su bila naših godina, imali su i psa mešanca koji je mahnjito skakao oko njih.

Podnevno sunce je stajalo visoko na nebu. Bilo je tako vrelo da smo Marti i ja skinuli majice i legli na ćebe. Liz je škrabala nešto u svom blokčetu; male crteže i iznova i iznova svoje ime. Tada je često razmatrala kojim rukopisom može najbolje da ga ispiše i neprestano ga je svuda pisala, na papiru, stolu, fasciklama ili salvetama. *Liz, Liz, Liz.*

Roditelji su se uputili u šetnju i nestali su privijeni jedno uz drugo negde u daljini, a nas troje ostali smo na livadi. Ceo krajolik bio je napojen suncem. Marti i Liz igrali su karte, ja sam drndao gitaru i posmatrao porodicu na drugoj obali reke. Iznova i iznova se moglo čuti njihovo kiko-tanje kroz koje se probijao i lavež psa. Dečak je povremeno bacao komad drveta koji bi mu mešanac ubrzo ponovo vratio, sve dok dečak očigledno nije počeo da se dosađuje pa je igračku sakrio ispod ćebeta. Međutim, pas je želeo da nastave sa igranjem, neprestano je prilazio raznim članovima porodice sve dok na kraju nije otrčao dalje nizvodno. Veća grana zaglavila se u žbunu pokraj reke. Pas ju je

stegao čeljustima i pokušavao da otrči sa njom, ali nije uspevao. Struja reke bila je na tom mestu izuzetno snažna i nosila je sve sa sobom. Jedino sam ja posmatrao taj prizor i pritom sam osetio kako me obuzima jeza.

Mladi pas vukao je granu i u svojoj nadmenosti sve se više približavao vodenom huku. Upravo sam hteo da skrenem pažnju porodici preko puta kada sam čuo zavijanje. Jednostavno se odvalilo parče obale i pas je upao u vodu. Samo se prednjim šapama i zubima još uvek držao za granu. Cvilio je i pokušavao nekako da se vrati nazad do obale, ali struja je bila presnažna. Sve je glasnije cvilio.

„O, bože“, rekla je Liz.

„Neće uspeti“, rekao je Marti. Zvučao je tako uvereno kao da on presuđuje kako će se sve završiti.

Porodica sa druge strane otrčala je do kućeta. Upravo kada su stigli do njega, grana se odvojila od žbuna i voda ju je povukla zajedno sa mešancem.

Izvesno vreme je još uspevao da se održi na površini, a zatim je nestao pod vodom. Dok su deca preko puta vrištala i plakala, okrenuo sam se i pogledao lica mojih brata i sestre. Nikada više nisam zaboravio njihove poglede.

* * *

Uveče, dok sam ležao u krevetu, još uvek sam mogao da čujem zavijanje tog psa. Liz je celog dana bila potištena, a Marti nije izgovorio skoro ni jednu jedinu reč. Međutim, najčudnije je što naši roditelji nisu bili prisutni kada se sve to događalo. Naravno da su, nakon što su se vratili, pokušali da nas uteše, ali to nije menjalo činjenicu da smo nas troje dece doživeli nešto što je samo nas potreslo.

Vrteo sam se besano u krevetu pola noći. Neprestano mi je prolazilo kroz glavu kako je bezbrižna sreća porodice na drugoj obali uništena za nekoliko sekundi. Ponovo sam se setio strica Erika i kako nam je jednom prilikom rečeno da je „poginuo“. Do tog trenutka moj život je proticao bezbrižno, ali očigledno su postojale nevidljive sile i podvodne struje koje su za tili čas mogle sve da promene. Jer činilo se da ima porodica koje sudbina nije žestoko pogađala, kao i onih drugih koje su privlačile nesreću, a te noći pitao sam se da li je i moja porodica bila jedna od njih.

Na prekretnici
(1983–1984)

Tri i po godine kasnije, u decembru 1983: poslednje božićno slavlje sa roditeljima. Rano te večeri stajao sam kraj prozora moje dečje sobe dok su ostali pripremali dnevnu sobu. Kao i svih ostalih godina trebalo je da me pozovu tek kada sve bude ukrašeno, ali koliko će to još trajati? Čuo sam kako tamo moj brat nešto lupeta, majčino zvonko, pomirljivo smejanje. Čuo sam kako sestra i otac raspravljaju koji stolnjak da odaberu. Da bih nečim okupirao pažnju, posmatrao sam dvorište, golo zimsko drveće, ljuljašku i kućicu na drvetu. Mnogo šta se tokom prethodnih nekoliko godina promenilo, ali ne i prizor voljenog dvorišta.

Čulo se kucanje na vratima. Ušao je otac, nosio je mornarskoplavi džemper od kašmira i muljao je po ustima svoju lulu. U međuvremenu je bio nadomak četrdesete. Crna kosa mu je sprema blago posedela, a mladalački osmeh iščezao. Šta mu se dogodilo? Pre nekoliko godina još je delovao vedro i zračio je samopouzdanjem, a sada je ta pogurena silueta stajala u sobi.

On i majka su samo retko preduzimali nešto zajedno, ali zato bi moj otac često nestajao na nekoliko sati, odlazio je da fotografiše. Doduše, nikada nam nije pokazivao svoje slike, a čak i dok sam se igrao sa drugovima, mogao sam iza leđa da osetim njega i njegove zlovoljne poglede. U njegovim očima svet je bio leglo bezbrojnih opasnosti. Na primer, prilikom vožnje kolima, kada je moja majka sedela za volanom. („Leno, to je prebrzo, sve ćeš nas ubiti.“) Ili kada sam, kao i svakog leta, hteo preko debla da pređem reku kod Berdijaka. („Žile, zaista više ne mogu to da gledam, šta ako padneš i slomiš vrat?“) Ili kada je Liz sa školskim drugaricama htela da ide na neki koncert. („Zabranjujem ti, ko zna kakvi ljudi se tamo vrzmaju.“) Da je moj otac napisao neki priručnik, naslov bi mu verovatno glasio: *Bolje nemoj*.

Bio je opušten jedino kada je sa prijateljima igrao fudbal u parku i tada sam mu se divio kako sa loptom na nozi lebdi po terenu i nadigrava svoje protivnike. Dok je bio mladić, igrao je u nekom klubu u Francuskoj i još uvek je posedovao izvrstan osećaj za prostor, mogao je da predvidi protivnikove poteze i u pravim trenucima se ubacivao u prazan prostor. Kao da je jedini koji zaista razume tu igru.

Otac je stao pored mene kraj prozora. Mirisao je na duvan i oporu mahovinu njegove kolonjske vode. „Žile, raduješ li se slavlju?“

Kada sam klimnuo glavom, potapšao me je po ramenu. Ranije smo često, nakon što bi se vratio sa posla, šetali po Švabingu. Tada su još na svim ćoškovima postojale one stare kafane i kafići u kojima se pilo s nogu, prljave žute telefonske govornice i svaštarske radnje koje su prodavale

čokolade, vunene čarape ili – meni najdraži proizvod – potvrde o posedovanju parcele na Mesecu. Cela četvrt ličila je na džinovsko selo u kojem je vreme proticalo malo sporije. Ponekad smo u parku jeli sladoled i otac mi je pričao da je kao mladić pola godine radio u luci u Sauthemptonu kako bi mogao da plati fakultet i nauči engleski ili o ludorijama njegovog brata Erika u detinjstvu, a to su bile priče koje sam najviše voleo da slušam.

Međutim, u sećanju mi je naročito ostao savet koji mi je dao prilikom naše poslednje šetnje. Isprva mi njegove reči nisu mnogo značile, ali s vremenom su se za mene pretvorile u nekakvo zaveštanje.

Otac je tom prilikom rekao: „Žile, najvažnije je da pronadeš svog *istinskog* prijatelja.“ Shvatio je da nisam razumeo i zato me je pogledao prodorno. „Tvoj istinski prijatelj je neko ko je uvek tu i ko će ti celog života biti podrška. Moraš da ga pronadeš, to je važnije od svega, čak i od ljubavi. Jer ljubav može da prođe.“ Uhvatio me je za rame. „Slušaš li šta ti govorim?“

Ja sam se igrao nekim štapom koji sam pronašao na podu i koji sam potom bacio. „Ko je tvoj istinski prijatelj?“, pitao sam.

Otac je samo odmahnuo glavom. „Izgubio sam ga“, rekao je sa lulom u ustima, „zar to nije čudno? Jednostavno sam ga izgubio.“

Nisam znao šta bi sa svim tim trebalo da uradim, a možda sam i naslućivao da se iza tih dobronamernih reči krije razočaranje. Ipak mi se njegov savet urezao u pamćenje. Bilo bi mi draže da nije.

„Čuo sam da ćeš dobiti odličan poklon“, rekao je otac na francuskom kada je izlazio iz sobe.

„Stvarno? A šta to?“

Nasmešio se. „Moraćeš da se strpiš još ovih nekoliko minuta.“

To je bilo lakše reći nego uraditi. Već sam čuo kako spolja dopire klavirska muzika – *Stille Nacht* i *A la venue de Noël*. A onda, napokon, dotrčali su Liz i Marti iz hodnika i otvorili vrata sobe.

„Hajde, dođi!“

Jelka, koja je u dnevnoj sobi skoro dodirivala tavanicu, bila je ukrašena šarenim kuglama, drvenim figurama i svećama, a ispod nje stajale su gomile poklona, mirisalo je na vosak i borovinu. Na stolu se nalazila velika pečena čurka i uz to gratiniran krompir, jagnjeći ragu, rostbif, marmelada od ribizli, kremasta torta i razne paštete. Uvek je bilo previše, tako da smo ostatke sledećih dana ćapali iz frižidera kao hladnu užinu, a to sam naročito voleo.

Posle jela pevali smo božićne pesme, zatim je sledio ritual pred veliko otpakivanje poklona: majka je na gitari svirala pesmu *Moon River*. Svaki put je potpuno uživala u tim trenucima.

„Želite li zaista da čujete tu pesmu?“, pitala je.

„Da“, viknuli su svi.

„Ah, nisam sigurna. Mislim da samo želite da budete ljubazni prema meni.“

„Ali mi želimo da je čujemo!“, viknuli bismo mi, ovog puta glasnije nego malopre.

„Dajte mi novu publiku“, zajecala bi naša majka. „Ova je zasićena i više ne želi da me sluša.“

Vikali smo sve glasnije sve dok na kraju ipak nije uze-la gitaru.

Majka je i dalje za sve nas bila središte porodice. Kada je ona bila u blizini, svađe brata i sestre pretvarale bi se u obično prepucavanje kojemu su se svi smejali, a krize u školi preobražavale su se u sitne padove koje je bilo lako savladati. Služila je Liz kao model za njene crteže i tražila Martiju da joj pokazuje rezultate svojih istraživanja mikroskopom. Mene je naučila da kuvam i čak mi je odala svoj tajni recept za „neodoljivu tortu“, lepljivu čokoladnu smesu na koju se odmah navučeš. I iako je bila pomalo lenja – evo klasičnog prizora: naša majka ležala je na kauču i tražila da joj donesemo nešto iz frižidera – i uprkos tome što je tajno pušila, svi smo želeli da budemo poput nje.

Napokon je zasvirala, a njen glas ispunio je prostoriju.

*Moon River, wider than a mile,
I'm crossing you in style some day.
Oh, dream maker, you heart breaker,
wherever you're going I'm going your way.*

To je bilo doba godine kada je sve bilo u najboljem redu. Liz je slušala otvorenih usta, brat je dirnuto pipkao svoje naočare, a moj otac je slušao tužnog pogleda i ozarenog lica. Pored njega je sedela tetka Helena, majčina starija sestra, vedra i krupna žena koja je sama živela u četvrti Glokenbah i svaki put donosila ogromne poklone. Izuzev naše bake, koja je živela daleko u Francuskoj, to je bila cela naša porodica: tanana grančica loze Moro.

Kada smo otpočeli sa otvaranjem poklona, prvo sam zgrabio očev, bio je kabast i velik. Pocepao sam ukrasni

papir; unutra se nalazio stari foto-aparat *mamija*. Otac me je posmatrao ispunjen očekivanjima. Aparat mi je izgledao poznato, ali od onog slavija u Berdijaku više nisam fotografisao. Uz to je *mamija* već bila korišćena i prepuna ogrebotina, sočivo je izgledalo kao džinovsko oko nekog kiklopa, dugmići su škljocali kada bih ih pritisnuo. Razočaran sam je ostavio sa strane i bacio se na otvaranje ostalih poklona.

Od majke sam dobio crvenu kožnu beležnicu i tri romana: *Toma Sojera*, *Malu vešticu* i *Krabata*. Još uvek mi je uveče čitala, ali je sve češće tražila da i ja čitam naglas i hvalila me je kada bih to radio dobro. Nedavno sam i sâm napisao jednu pripovetku o začaranom psu. Majci se veoma dopala. Uzeo sam crvenu beležnicu u ruku, a kasnije, dok su ostali igrali društvene igrice, ja sam u nju zabeležio svoje misli.

* * *

Kratko pred Novu godinu videli smo oca prvi i poslednji put kako plače. Tog popodneva ležao sam u krevetu i pisao novu kratku priču. Pripovedala je o biblioteci u kojoj knjige noću tajno razgovaraju, hvališu se svojim piscima ili se žale na loše položaje na svojim policama.

Sestra nije kucala već je samo ušla u sobu. Iskezila se zaverenički i zatvorila vrata za sobom.

„Šta je?“

Zapravo sam mogao da nazrem odgovor. Liz je u međuvremenu imala četrnaest godina i za nju su postojale i zanimale su je tačno tri pojave: crtanje, ljigavi ljubavni filmovi i momci. Postala je najlepša devojka u razredu;

plavih kovrdža, dubokog glasa i obdarena smeškom kojim je mogla svakoga da očara. Na odmorima je često bila okružena svitom devojaka kojima je pričala kojeg je dečaka gde poljubila i kako je to bilo dosadno ili u najboljem slučaju osrednje. *Nikada* nije bilo dobro i to su *uvek* bili stariji momci iz grada, momci iz razreda nisu imali šanse. Ponekad su ipak iskušavali svoju sreću, ali Liz se nije obazirala na njih.

Sela je na moj krevet i gurnula me laktom. „Ti, izdajniče.“

Još uvek sam pisao svoju priču i gotovo da nisam ni čuo šta je rekla. „Zašto?“

„Poljubio si devojku.“

Obrazi su mi se zarumeneli. „Kako znaš?“

„Jedna moja drugarica te je videla. Rekla je da je to bilo baš ovde, odmah ispred vrata, i da si toj devojci gurnuo jezik u grlo. Kao dva labradora, tako vas je opisala.“

Liz se nasmejala i u istom trenu mi je istrгла beležnicu iz ruku i počela da škraba svuda svoje ime. *Liz, Liz, Liz.*

To sa poljupcem bilo je tačno. Umeo sam sa devojka-ma da razgovaram kao da su dečaci i povremeno sam u svojoj klupi nalazio ljubavna pisma. Činilo se da je život prepun takvih obećanja i moja samouverenost je jačala. Iako sam bio izabran da zastupam interese razreda, često sam svojim izjavama prekidao nastavu ili sam uz nadmoćan smešak držao noge podignute na stolu dok me nastavnik ne bi opomenuo. Kasnije sam smatrao da je moje ponašanje bilo nadmeno, ali tada mi se dopadalo da budem glavni među drugovima i u središtu pažnje. Počeo sam da se družim sa starijim momcima i često sam se tukao. Kada bi se neko iz nove grupe našalio na moj račun, odmah bih se bacio na njega. Nikada nisam bio